

Kanal : TRT2
Başlık : Balkan Naci İslimyeli & Caravaggio, Bir Resim Bir Hikâye, 40. Bölüm
Konuşmacı : Prof. Balkan Naci İSLİMYELİ, Mahir GÜVEN
Video Adresi : <https://youtu.be/gPYAkv38LxY>
Yayın Tarihi : 17 Ocak 2020

TRT2

Mahir Güven: “Bir Resim Bir Hikâye” programından tekrar merhaba sevgili seyirciler, bugünkü ressamımız Caravaggio. Caravaggio’nun “Hilebazlar” resmini akademisyen ressam Balkan Naci İslimyeli’yle konuşacağız. Balkan Naci Hocam, “Bir Resim Bir Hikâye” programına hoş geldiniz.

Balkan Naci İslimyeli: Hoş bulduk, sağ olun.

Mahir Güven: Bugün sizinle Caravaggio’nun “Hilebazlar” resmini konuşacağız. Ben programa başlamadan önce gelen konuklarıma sanat nedir diye soruyorum. Sizden de bunu duymak istiyorum sizce sanat nedir? Çok önemli bence.

Balkan Naci İslimyeli: Yani gündem Caravaggio olduğu için bence Caravaggio’yu da içeren bir tanımla başlasak iyi olur. Sanat, aslında bir başkaldırı yani içine doğduğunuz şartlara, koşullara karşı bir direniş içsel bir direniş, içten bir direniş. Tabii, bunun riskleri de var. Hazır bir dünya içine doğuyorsunuz belli değerlerle kuşatılıyorsunuz. Onların bir kısmı sizi ciddi olarak rahatsız ediyor. Varlık, kimlik alanı oluşturmuyorsunuz. İşte bu mücadele sürecinin adı sanat bence.

Mahir Güven: Öyle mi?

Balkan Naci İslimyeli: Ve en iyi temsilcilerinden biri de Caravaggio hayatına bakarsak.

Mahir Güven: Tabii ki, sanatçı da olmak lazım değil mi çünkü herkes başkaldırabilir ama sanatın içinde olmak gerekiyor değil mi Hocam?

Balkan Naci İslimyeli: İşte o duyguyu biçimlendirebilecek sözcükleri, renkleri, biçimleri, istifleri bulmak lazım. Onun sözlüğünü geliştirmek lazım.

Mahir Güven: Şimdi, resme geçmeden önce galiba Caravaggio’nun hayatını ve o dönemi konuşmak lazım galiba öyle değil mi?

Balkan Naci İslimyeli: Tabii ki, tabii ki. Yani Caravaggio’nun bugüne ulaşan hatta gün geçtikçe yeniden keşfedilen gizemi, sarsıcılığı, yeniliği daha doğrusu insan psikolojisiyle derinden ilgili bir resim oluşturması.

Mahir Güven: Yeniliği dediniz Hocam, o da enteresan.

Balkan Naci İslimyeli: Tabii, tabii yeniliği çünkü hazır şemalar üzerine gelişmişti Rönesans resmi daha öncekiler. Bunların çoğu dinsel şemalardı. Kompozisyon niteliklerinden bütün plastik öğelerine kadar hepsi otoriterlerce belirlenmiş değerlerdi bir anlamda.

Mahir Güven: Sınırlanmış yani.

Balkan Naci İslimyeli: Özellikle kilisenin tercihleriydi dinsel konular. Kompozisyonlardaki kimin nerede olacağı değil mi? Merkezi kompozisyon veya üçgen kompozisyon bütün bunlar ressamalara birer şema halinde hatta protokol olarak verilir, imzalatılırdı kiliseler tarafından. Şimdi Caravaggio'ya gelince o kalıpların hepsinden kuşku duymuş hatta sinirlenmiş agresif bir adam da zaten.

Mahir Güven: Evet.

Balkan Naci İslimyeli: Kabına sığmayan bir yaradılışı var, ama bir de o koşullar içinde var olmak zorunda. Bir anlamda bu resimde de gördüğümüz gibi yaratıcı hilelere başvuruyor ama tercihlerini gizlemeden daha doğrusu çok zeki gözlerin görebileceği bir plana çekerek. Mesela din ulularının yerine sokak çocuklarını kullanıyor, hayattan insanları kullanıyor. Bu aslında devasa bir karşılaştırma. Hayat ile sanat arasındaki hiyerarşiyi yerle bir eden çok önemli bir isyan. Her sanat, sanatçının küllerinden doğan bir süreç yani pathosa mahkûm, acıya mahkûm her sanat. Gerçi bugünün sanatını biraz bunun dışında tutmak lazım. Çok önemli sanatçılar aynı doğrultuda ilerliyor çünkü acı, yokluk, ölüm, savaş hayatın ayrılmaz bir parçası. Bunu görmezden gelen kesimler, eğilimler de var ama büyük sanatçılar daima sanatı intihar süreci olarak algılayan insanlar. Yani hem kendini tüketen hem o tüketimi yapıta dönüştüren bir süreç bu.

Mahir Güven: Hocam, harika söylediniz. İlk başındaki sanat nedir sorusuna da cevap veriyorsunuz ve Caravaggio'yu anlatıyorsunuz bu arada. Çok güzel gidiyor.

Balkan Naci İslimyeli: İkisini beraber halledelim bir çırpıda diye.

Mahir Güven: Çok iyi Hocam.

Jenerik: Rönesans'ın önde gelen sanat Caravaggio şüphesiz ki eserlerine verdiği kendine özgü görüntü ve his sayesinde Barok dönemin dehası olarak kabul edildi. Caravaggio'nun sanatı kendi döneminde Avrupa'da etkili olduğu gibi günümüze değin pek çok sanatçıya ilham kaynağı oldu. Doğduğu kasabanın adını taşıyan dünyaca ünlü İtalyan ressamın tam adı Michelangelo Merisi da Caravaggio olup hiç te tekin olmayan uçarı ve hırçın karakteriyle çalkantılı bir hayat yaşadı. Zaten bir anlamda kişiliğini izdüşümlü olarak yaşama bakış tarzını yapıtlarıyla sanatına yansıttı. Güçlü ışık gölge kullanımını kompozisyon düzenlemelerindeki dramatik ve arttırılmış gerçeklikle ele alan Caravaggio bu esrarengiz özellikleriyle Barok sanatının en özgün ve özel uygulayıcılarından biri oldu.

Balkan Naci İslimyeli: Caravaggio'ya gelirsek daha doğrusu yavaş yavaş bu resmine geleceğiz. Bu gerilimler içinde yaşamış bir adam. Bütün sanatçılar biraz öyle. Bir taraftan kamusal ahlakın yaptırımları bunları takmayan bir adam Caravaggio. O zaman da aç kalırsınız yaşam mücadelesi değil mi? Okuyoruz Leonardo'nun vergi borçlarını işte kasaba, bakkala ne kadar borcu olduğunu not alarak tuttuğu defterler. İnsan nihayet bunlar. Caravaggio'nun da o tipik değişimiyle o resmiyle işte insan diyor yani eccohomo, o valinin İsa'yı işaret edip söylediği gibi önemli resimlerinden bu. Yani

insanı karanlık yönleriyle, gizli yönleriyle idealize etmeden, mistifikasyona girmeden, uçurmadan, gökten yere indirerek, hayatla barıştırarak, çoluk çocuğu o ulularla, mistifiye edilmiş figürlerle karşılaştırıp hatta yer değiştirerek bütün bunları yapabilen bir adam müthiş bir cüret ve bunu kiliseye kabul ettirmek tabii. Ve o olağanüstü yeteneği olmasa zaten başı devamlı belada bir adam.

Mahir Güven: Nerdeyse kendi resmini yapıyor değil mi Hocam?

Balkan Naci İslimyeli: Tabii, tabii,

Mahir Güven: Zaten birçok resminde de kendi portresini kullanmış öyle değil mi?

Balkan Naci İslimyeli: Tabii, tabii. Yani Caravaggio'nun resmindeki en önemli şey dualite. Ama dualite içinde yüzlerin birbiriyle bakışıklılığı ve birbirine kapanması. Yani diyalektik bir ayrılmazlık var çelişkiler içinde. Bu resimde de kullandığı şeyleri diğer resimlerde de göreceğiz. Masum bir yüzle onu aldatan karanlık bir yüz. Yani onun sokak çocuklarından biri biraz şıklaştırmış kendini ki öbürüyle aynı düzeyde görünsün, aklını çelsin diye. Aynı yüz dikkat ederseniz yani aynı portrenin masum ve karanlık yüzünü karşılaştırmış aynı resim içinde.

Mahir Güven: Sanki aynı kişi gibi.

Balkan Naci İslimyeli: Bu resimden başlayarak ki bu ilk dönem resimlerinden görece daha aydınlık, ışığı dramatik vurgularla kullanmadığı.

Mahir Güven: Yani kapalı kompozisyon aslında.

Balkan Naci İslimyeli: Evet, evet. Bir tür stüdyo ışığı gibi değil de günışığı gibi kullandığı öbür resimlerinde göreceğiz. Modern bir dramatik ışık kullanıyor. Yani o bir ekspresyonist filmin sahnesi de olabilir, modern bir video tasarımının sahnesi de olabilir. Caravaggio modern derken dediğim yani bu yani aydınlık ve karanlığı hem insanın katmanlarını tasvir etmekte kullanma, dokunulmaz alanlarına girmek hem de bunu bir anlamda arınma unsuru olarak yani resimde bir takım ölü planları itip seyircinin görmesini istediği noktalara yöneltmek ışığı.

Mahir Güven: Evet.

Balkan Naci İslimyeli: Ama bu belli bilinçle yapılmış hesaplı ışık değil stüdyo ışığı gibi değil. Psikolojik bir ışık, dramatik bir ışık istediği yönden istediği kişiye çarpıyor ve geri dönüyor muhatabına. Müthiş bir ışık denklemi var.

Mahir Güven: Böyle tek kaynaktan gelen bir ışık değil gibi söylüyorsunuz. Biraz soldan ışık almış gibi ama o mantıkta.

Balkan Naci İslimyeli: Bu resim için mi?

Mahir Güven: Evet.

Balkan Naci İslimyeli: Bu, bu resim için konuşmuyorum ben genel olarak.

Mahir Güven: Genel olarak.

Balkan Naci İslimyeli: Bu daha ilk dönemleri çok gerilimsiz bir resim kendi içinde bir gerilim var ama onun insana bakışını o dualiteyi gösteren bir şey. Karanlık aydınlık burada da var.

Mahir Güven: Var.

Balkan Naci İslimyeli: Ama figürlerin kimliklerinde gizlenmiş veya arkadaki adamda gizlenmiş. O tüyo veriyor sırtı dönük olan delikanlıya kartları işaret ediyor. Öbürü bütün saflığıyla oyuna devam ediyor aslında bu bir hayat tasviri değil mi?

Mahir Güven: Tabii.

Balkan Naci İslimyeli: Yaşam zorlukları olan, yeterince elinde yaşamak için kozlar olmayan, birikimi olmayan insanlar ne yapar? Pratik yollar bulurlar yani aldatırlar. Onun için ayak takımı içinde aldatmak, hırsızlık bilmem ne bizim gayri ahlaki bulduğumuz şey hayatın bir parçası olarak görülür.

Mahir Güven: Bunu Caravaggio hayatında sürekli yaşıyor zaten.

Balkan Naci İslimyeli: Kendisi de zaten yani kabağı olmazsa çok büyük üstat tabii, yani ipini koparmış bir adam yani bir serseri aslında.

Mahir Güven: Evet,

Balkan Naci İslimyeli: Hatta çetelerin içinde gezen, sokak kavgalarına karışan yaralayan, yaralanan sonunda ölümünün de zaten bir yaranın virütik şeyiyle sonucuyla virüsün bulaşmasıyla o yaraya, açık yaraya sonucu öldüğü yeni tespit edildi.

Mahir Güven: Evet.

Balkan Naci İslimyeli: Yani böyle bir adam hayatın %80'i, %90'ını örten o ipek şalın üzerine bir gerçek oturtuyor yani gerçek hayatı oturtuyor.

Mahir Güven: Bize gösteriyor daha doğrusu.

Balkan Naci İslimyeli: Evet, yani alttakileri üste çıkarıyor bir anlamda. Bu bence sanat tarihinde yapılabilecek en büyük şey ve bunu plastik öğelerle birlikte başarıyor. Onları mükemmel kullanarak başarıyor. Yani her ışık, her nokta, her leke tercihlerine, insani tercihlerine bir katkı olacak biçimde düzenlenmiş. Ben çok hayranım ve anlatırken heyecanlanırım hep Caravaggio'yu.

Mahir Güven: Biz de ilk girdiğimiz zaman okula ilk karşılaştıklarımız Caravaggio'dur, Velázquez'dir ve hocalarımız hep bunları bize öğretirler. Biz de şimdi öğrencilerime öğretmeye çalışıyoruz çünkü bir de müthiş bir bilgi var dediğiniz gibi bir de insan bunları yaptıkça kendini de çözmeye başlıyor yani seyircisine kendisini anlatan.

Balkan Naci İslimyeli: Tabii, tabii.

Mahir Güven: Bir resim bu.

Balkan Naci İslimyeli: Ben İtalya'dayken böyle her resmini neredeyse mesela bir kasabada tek bir resmi var. Malta'da her yere gittim.

Mahir Güven: Malta'da çok var.

Balkan Naci İslimyeli: Resmin düzenine baktığımızda diyagonal bir aks üzerinde şekillendiğini görüyoruz. Burada iki figürü bağlayan ön ve arka kontrastı bağlayan bir cepheden figür var o da yarısı kapatılmış. Bir anlamda yüzün yarısının kapatılması adamın karanlık tarafını da vurguluyor yani ışık burada çok bilinçli kullanıyor aslında ve teatral ifadeler çok etkili. Biliyorsunuz o ikonografik resimlerde tek anlamlı masumiyete bürünmüş bir kireçlenme içinde görürsün insanı. Dokunulmazlığı olan hiçbir insani tarafını yani hayatla bağını hissedemeyeceğiniz mistik figürler, kutsanmış figürler. Burada çok insani çok yaşamsal bir tek soldaki figürde o ikonografik şeyi masumiyeti biraz tadıyoruz.

Mahir Güven: Masumiyet var.

Balkan Naci İslimyeli: Şimdi bu aks üzerinde kurulan şeyde masuma koyu tonlar giydirilmiş.

Mahir Güven: Evet.

Balkan Naci İslimyeli: Hilebaza açık ton, burada da bir oyun var.

Mahir Güven: Evet, burada da bir söz var.

Balkan Naci İslimyeli: Ve hilekârın kısmı, cephesi, alanı sanki nurlandırılmış. Bir tür o şemalarla da alay etme durumu var burada dikkatlice baktığımızda.

Mahir Güven: Evet.

Balkan Naci İslimyeli: Sanki o Rönesans resminin sıralanışında, kurallarında bir deprem yaratmak ister gibi sanatçı. O şal da ortadaki figürün attığı şal da zaten bir entrikayı örtmek, kapatmak ister gibi. Modern taraflarından biri Caravaggio'nun bu resimde özellikle aslında bütün hepsinde ışıkçısı olarak da yetiştirmiş kendini. Biliyorsunuz büyük yönetmenlerin en önemli kozu ışıkçısıdır.

Mahir Güven: Tabii.

Balkan Naci İslimyeli: Burada bir film yönetmeni gibi bir mizansen oluşturduğunu görüyoruz hem yüzlerdeki ifadelerin canlılığı, güncelliği, yaşamsal, dirimsel bir hareketliliği bir de jestleri hesap ettiğinizde mesela hilekâr jestini, hilesini gizlemek için öne doğru bir hamle yapmış dikkatini o bedensel harekete çekiyor ve o sırada arkadan yani bir de bizi bir seyirci olarak resmin içine sokuyor.

Mahir Güven: Biz görüyoruz orada olanı.

Balkan Naci İslimyeli: Biz, evet, biz şahidiyiz yani.

Mahir Güven: Şahidiyiz evet.

Balkan Naci İslimyeli: Hilenin şahidiyiz ne yaptığını oradan görüyoruz.

Mahir Güven: Çünkü hayat budur diyor.

Balkan Naci İslimyeli: Hayat budur diyor ve sizi de bir tanık katına artık suç ortağı demeyelim ona susarsanız suç ortağı oluyorsunuz, konuşursanız tanık oluyorsunuz. O düzlemde kullanıyor tabii, o şeyin abartılı mimikleri de sağdaki delikanlının beden hareketine uyarlı bir yapmacık şey. Tek masum yüz hafif başını tevekkülle eğmiş o temiz çocuk yani bütün özellikleri var. Narsistik bir kalıbı var Caravaggio'nun.

Mahir Güven: Evet.

Balkan Naci İslimyeli: Aslında kendiyi yüzleştiriyor. Bir insanda olan bütün insanlığa aittir derler ya ne kadar doğru.

Mahir Güven: Evet, çok doğru.

Balkan Naci İslimyeli: Karanlık hepimizin içinde ya dokunmak istemiyoruz ya üstünü kapatıyoruz ya da yalanlar söylüyoruz. Caravaggio'nun cüreti bir sanatçıdan beklenebilecek en temel, en kutsal şey lafını esirgmeden konuşan bir sanatçı ve yüksek bir estetikle konuşan bir sanatçı.

Mahir Güven: Hocam, ağızınıza sağlık. Öyle güzel anlattınız ki yani araya girip bir şey soramıyorum. Müthiş anlattınız çok teşekkürler, ağızınıza sağlık.

Balkan Naci İslimyeli: Estağfurullah.

Mahir Güven: Gerçekten Caravaggio'yu iyi ki sizinle konuşmuşum.

Balkan Naci İslimyeli: O, benim tercihim oldu biraz zorladım sizi ama.

Mahir Güven: Yok biz çok istedik Caravaggio'yu sizinle konuşmak biliyordum, ama bu kadarını tahmin etmemiştim. Tüyerim diken, diken dinledim sizi.

Balkan Naci İslimyeli: Estağfurullah.

Mahir Güven: Hocam, şimdi tabii ki zamanımız çok yok ama bu geri kalan zamanda biraz da sizin işlerinizden konuşmak isterim. Bugünlerde neler yapıyorsunuz bir sergi tarihi var mı?

Balkan Naci İslimyeli: Valla devamlı resim yapıyorum çünkü hayat çok karmaşık ve can sıkıcı. Onun için bir tür kaçış olarak sonra projeler bir hayatın içine sığmayacak kadar çok şey düşünüyorsunuz. Onları sıralamak bile bir yorgunluk.

Mahir Güven: Tabii ki.

Balkan Naci İslimyeli: Zaman daraldıkça diyorsunuz ki aa şunu öne alayım bu daha önemli ilk gün sonra vazgeçiyorsunuz.

Mahir Güven: Başka bir şey daha.

Balkan Naci İslimyeli: Şunu da yapsam mı filan yani zaman yetmiyor.

Mahir Güven: Bu arada öğretim üyeliğiniz var, öğrencilerinize ders veriyorsunuz.

Balkan Naci İslimyeli: İşte tezleri var, vesaireleri var.

Mahir Güven: Tabii ki.

Balkan Naci İslimyeli: Benim eğitimimde beyin formasyonu çok önemli hani düşünmesini bilsin çizim nasılsa öğreniliyor. Köprü üstündeki ressam da biliyor. Desene saygısızlığımdan değil o harikulade bir altyapı Caravaggio'da da var hepinde var resmin temeli ama sadece gördüğünü çizmek yetmiyor bir düşünce üretebilmek.

Mahir Güven: İşte bugün anlattığınız o kadar önemli ki şimdi o öğrenciler çok şanslı diye düşünüyorum hocam. Sizin öğrencileriniz sadece desen değil resmin arkasındaki akli öğreniyorlar sizden. Caravaggio'yu çok iyi anlattınız. Sizin bu anlamda resimlerinizden konuşalım mı lütfen?

Balkan Naci İslimyeli: Benim resmim, sanatım anlattığım değerlerden çok uzak değil 70'lerden başlayarak bugüne gelen.

Mahir Güven: Ben bütün sürecinizi bilirim meraklısıyım.

Balkan Naci İslimyeli: Serüvenimi biliyorsunuz kendini tekrarlamayan, belli temaların insani temaların hep etrafında dolaşan ama farklı noktalarda sondaj yapan bir petrol arayıcısı gibiyim. Yani ben içimden bir kaynak çıkacağına inanırım her seferinde. Yeni bir malzeme bulacağıma inanırım ve girişirim ama hepsi belli insan sorunları üzerinde. Dün olan, Caravaggio döneminde de olan, bugün de olan, yarın da olacak olan ama farklı biçimlerle, enstrümanlarla anlam değiştiren, anlatım biçimi deneyen bir süreç içinde ben kendini tekrarlamadan yenileyerek giden ve heyecanı bunda bulan biriyim sanat heyecanını. Yani yaratıcılık olmasa hayat çok sıkıcı, çok sıkıcı yani ben sanat olarak yapılanların çoğunu da kabalık olmasın ama sıkıcı buluyorum. Çünkü çok tekrar oluyor.

Mahir Güven: Tekrar var maalesef.

Balkan Naci İslimyeli: Risk almak yok, cesaret, cüret yok.

Mahir Güven: Sizin resimlerinizi daha iyi anlıyorum aslında ve her defasında hayranlıkla izlemişimdir. Çok farklı şeyler yaptınız ama tamamına baktığımız zaman işte ama bu Balkan Naci diyebiliyorum.

Balkan Naci İslimyeli: Ortak nokta bulabiliyorsunuz.

Mahir Güven: Bu çok önemli galiba değil mi Hocam?

Balkan Naci İslimyeli: Aslında asıl kimlik sorunu bu sanatta. Belli bir motifi tekrarlayıp durmak değil yaptığımız farklı aşamaların omurgasında kilitlemek gözleri. Bu falancanın resmiymiş

dedirtebilmek. Bizde kimlik bir tekrar olarak algılanıyor yani bir motifi yinelemek olarak görülüyor. O bence çok sıradan bir...

Mahir Güven: Kolaycı bir yaklaşım.

Balkan Naci İslimyeli: Yer edinme taktiği ama şunu da itiraf edelim piyasalar bunu tetikliyorlar.

Mahir Güven: Tetikliyor galeriler.

Balkan Naci İslimyeli: Evet, tutulan bir döneminizde hemen üzerinize bir kalıp döküyorlar.

Mahir Güven: Alıcılar resmen senin şu dönemin var mı diye hâlbuki maalesef.

Balkan Naci İslimyeli: Evet, öyle bizde ama yavaş, yavaş yeni koleksiyoner kuşağıyla da değişecek.

Mahir Güven: Biraz daha farkındalık artacak.

Balkan Naci İslimyeli: Dediğim gibi her şey için önce beynin değişmesi, düşünme kalıplarının değişmesi lazım.

Mahir Güven: İyi ki geldiniz programımıza şeref verdiniz, çok teşekkür ederiz.

Balkan Naci İslimyeli: Estağfurullah.

Mahir Güven: Umarım bir başka programda, bir başka ressamın resmini konuşuruz ne dersiniz Hocam?

Balkan Naci İslimyeli: Olur tabii, tabii. Yine ben teklif ederim siz uygun görürseniz. Tabii, sadece Caravaggio değil yani pek çok hayran olduğum dâhi var ama yol açıcı bir adam. Beni etkilemiş bir adam cüretiyle, inancıyla, sabrıyla.

Mahir Güven: Bugün bize şunu yap diyor öyle değil mi? çok teşekkür Hocam.

Balkan Naci İslimyeli: Rica ederim, rica ederim.

*** Video burada sona eriyor. ***